

La oss få velge kjønn

Intetkjønnsformen av ordet struma faller de språkkyndige tungt for brystet. Men vi er bedre stilt i Norge enn på Island, der struma er et ikke-ord. Hvorfor kan vi ikke få velge?

Språkspalten i Tidsskriftet har igjen vist seg nyttig og berettiget i forhold til å skjerpe vår omgang med norsk medisinsk fagspråk. Vi viser til oppslaget i nr. 9/2007 som vi ønsker å kommentere (1). Det skyldes våre roller som henholdsvis forfatter (IF) og medisinsk redaktør (GJ) for artikkelen som lå til grunn for oppslaget (2). I forhold til den grundige språkfaglige dokumentasjonen som Nylund presenterer, har begge to levd med vår intraktable villfarelse (1–3). Det er hevdet at tittelen på artikkelen, nemlig «Store struma», i motsetning til «stor» respektive «stort» struma, er et kompromiss (2). Vi kan vanskelig se at det er tilfelle. «Store struma» (ubestemt flertall) kan vanskelig bli noe annet enn intetkjønn, som også er brukt i resten av artikkelen. En struma måtte nødvendigvis bli store strumaer i bestemt form.

Hankjønnsformen virker fremmed og unaturlig for det norske fagmiljøet. Det kom frem etter at vi snakket med i alt 16 norske endokrinologer, indremedisinere, kirurger som arbeider med thyreoideakirurgi, nukleærmedisinere og patologer. Utvalget var ikke tilfeldig, siden de fleste tilhørte vår egen aldersgruppe, dvs. seniorer. I beste fall kan vi snakke om en strategisk pilotundersøkelse. Alle de spurte hadde et nærmere forhold til emnet enn leger flest, og alle var entydige i bruken av struma som intetkjønnsord. Svenske og danske kolleger innen samme fagfelt, som vi også har kontaktet, behandler derimot struma som han-/hunkjønnsord (felleskjønn).

Vi har også spurt andre norske leger både i og utenfor sykehus, og svaret er stort sett det samme, dvs. intetkjønn. Det gjaldt også blant en gruppe medisinister.

To anatomer (P. Brodal, S. Fossum) svarte det samme. På bakgrunn av oppslaget kunne den ene fortelle at problemstillingen var nyttig med tanke på en lærebok han var i ferd med å skrive. For å prøve å finne ut når struma kan ha fått intetkjønnsform på norsk, slo en av dem opp i en av gamle professor Schreiners lærebøker, men uten å få resultater.

Vi vet ikke hvorfor det norske fagmiljøet bruker en annen form enn våre skandinaviske naboer. Vi vet heller ikke hvorfor de fleste norske ordbøker bruker hankjønn.

Nylund har utvetydig beskrevet at opprinnelsen er det samme latinske hunkjønnsord (struma, som igjen er avledet av scrufolosis) og at det enten ender som han-/felleskjønnsord (dansk eller svensk) eller hunkjønnsord (tysk) som ledd i en nasjonalisering (1). Det kan være nærliggende å anta at norske ordbokredaktører har fulgt i fotsporene til sine svenske og danske kolleger, uten at de har skjelt til eller forhørt seg med det medisinske fagmiljøet. Begge fagmiljøene kan med andre ord å ha levd lykkelig uvitende om den språklige dissosiasjonen.

På Island er ordet struma behandlet på linje med andre fremmedord, de søkes erstattet med rene islandske ord. Struma blir *keppur* (pose, taske) eller *skjaldkeppur* (J.H. Jóhannsson, personlig meddelelse). Men ordet struma brukes som «slang», og da med intetkjønnsform (strúma – strúmað). Derimot godtas det ikke av medisinske redaktører og finnes ikke i den offisielle medisinske ordboken (4).

Et nærliggende spørsmål for oss er hva man bør gjøre når språkreglene sier en ting og den praktiserte språkbruken er en annen. Norsk språkråd endrer, så vidt vi vet, ofte reglene når den praktiske bruken av et ord er en annen enn ordboksformen. Men

Språkrådet hadde ikke noe råd å gi i denne saken (1). Vi foreslår at valgfri form, hankjønn og intetkjønn, innføres i nye utgaver av norske medisinske ordbøker og leksika. Vi antar at det vil bli strevsomt og langvarig å forsøke å endre den vel innarbeidede praksisen i norsk medisin. Den islandske løsningen, at ordet struma ikke lenger eksisterer, er neppe et alternativ. Erstatningen «skjoldbrusktaske» faller kanskje ikke like lett for alle, skjønt hvem vet? Fra Sunnmøre og nordover er i hvert fall kuma fra tidligere kjent som kinntaske (5).

Ivar Følling

ivar.folling@ahus.no
Endokrinologisk seksjon
Akershus universitetssykehus
1478 Lørenskog

Geir Jacobsen

Tidsskriftet

Litteratur

1. Nylund MF. Strumaen eller strumaet? Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 1240.
2. Heck A, Cappelen T, Følling I. Store struma – utredning og behandling. Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 1196–200.
3. Lav syresekresjon reduserer tyrosinopptaket. Tidsskr Nor Lægeforen 2006; 126: 1723.
4. www.ismal.hi.is/ob/ [14.5.2007].
5. www.dokpro.uio.no/ordboksoek.html [14.5.2007].

Mer om struma

Jeg viser til artikkelen i Tidsskriftet nr. 9/07 (1) og mener at det tas opp et nyttig spørsmål. For meg føles det helt naturlig at fagspråk og allmennspråk er i overensstemmelse vedrørende kjønn. Når det gjelder uttrykk med latinsk opprinnelse som brukes lite i allmennspråk, bør det vel være mulig og riktig å overføre kjønn fra latin til norsk (han/hunkjønn → hankjønn, intetkjønn → intetkjønn).

Jeg selv kommer fra Tyskland og har min medisinske utdanning derfra. Som det ble påpekt i artikkelen, er det helt uvanlig å forandre kjønn når det brukes et latinsk uttrykk i en tysk artikkel. Og det brukes

mye mer latin i tyske fagartikler enn i norske... Kanskje er det en årsak til at norske artikler bruker feil kjønn ved latinske uttrykk?

Christian Reissig

christian.reissig@unn.no
Psykiatrisk senter for Tromsø og omegn
Voksenpsykiatrisk poliklinikk
Universitetssykehuset Nord-Norge
Postboks 6124
9291 Tromsø

Litteratur

1. Nylund MF. Strumaen eller strumaet? Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 1240.